

«Містобудування та територіальне планування.» -К.: КНУБА, 2008.- Вип. 29.- С. 143-151.

Аннотация

Рассматривается влияние процессов глобализации мировой экономики на структуру современных территориально-производственных комплексов. Обосновывается необходимость учета этих тенденций при реформировании территориально - производственных комплексов Львовщины.

Ключевые слова: территориально-производственный комплекс, пограничный регион.

Annotation

Influence of global world economical processes on the structure of modern territorial industrial complexes is examined, The necessity of account of these tendencies is grounded at reformation of territorial industrial complexes in Lviv region.

Keywords: territorial industrial complex, boundary region.

УДК 712.01

В. А. Щурова,

канд. арх., доцент каф. дизайну архітектурного середовища, КНУБА

ВІДПОВІДНІСТЬ СТИЛЬОВИХ ХАРАКТЕРИСТИК БЛАГОУСТРОЮ І АРХІТЕКТУРНОГО СЕРЕДОВИЩА

Анотація: проведено порівняльний аналіз стильових особливостей архітектурного і ландшафтної середовища. Проаналізовано історичні та сучасні стилі ландшафтної архітектури. Запропоновані шляхи нового змісту міського простору, які інтегрують історичні, природні і антропогенні елементи в єдине ціле.

Ключові слова: стиль, архітектурне середовище, міське середовище, сучасні напрями, екологічний підхід, новий зміст простору.

Стиль – структурна єдність образної системи та прийомів художнього вираження, що виникає завдяки взаємовпливу архітектури та мистецтва – мистецтва ландшафтної, скульптурної, живописної [1]. Найважливіший поділ архітектурних стилів здійснюється за епохами. Стиль в *архітектурному середовищі* заснований на стійкій системі функціональних, просторових, естетичних характеристик, яка формується в процесі історичного розвитку матеріальної і духовної культури суспільства. При цьому архітектурне формування поєднується з іншими творчими процесами різних сфер суспільного життя [2]. Одним з важливих творчих процесів є формування

ландшафтної системи міста, яка відповідає за гармонійне поєднання архітектурних і природних просторів. Засоби і прийоми одного стилю є характерними для певного історичного періоду, конкретного регіону, окремого архітектора. Стель пам'яток архітектури можна визначити за зовнішніми ознаками: порталами, вікнами, склепіннями, колонами, орнаментами... У деталях оздоблення та формах будівель і споруд відображується зв'язок з природою. Колони з капітелями у вигляді квітки лотосу чи папірусу, коринфський ордер з листям аканту, барочні барельєфи буйного цвітіння півоній, виноградного листа, листя папороті, плинність водних лілей в оздобленні будинків модерну фризами з рослинних орнаментів, які мають чітку реалістичність, снопи і фрукти у радянській архітектурі. У біонічній архітектурі все більше використовується суть будови рослин, їх форма накладається на габаритний об'єм споруди, запозичуються способи споживання енергії сонця, землі, вітру. Символіка рослин, їх характерні семантичні значення використовуються при проектуванні будівель різного призначення. Набуті з часом та практикою життя символічні значення деяких рослин дають можливість використання їх у різному значенні формування простору, архітектурних ансамблів. Стельове вираження відображається у функціональних, естетичних особливостях середовища, має різну інтенсивність, чим визначає приналежність об'єкту до певного стилю.

Виходячи з означення середовища як природного, антропогенного, історичного, культурного, урбаністичного, можна зазначити, що до однієї з найважливіших складових стилістичного формування *міського середовища* та забезпечення гармонійності архітектурних комплексів відноситься благоустрій територій, оточуючих будівлі, створюючи містобудівні ансамблі. Використання природи людиною і суспільством – найдавніший вид діяльності, до кінця ще не вивчений. Сутність штучної природи полягає не в належності чи відсутності фізичного перетворення, а від людських потреб і бажань. Образи та ідеї допомагають створити емоційну та інтелектуальну орієнтацію у відношенні подій, аналізуючи їх роль відносно спілкування людини з природою. Місто є доказом підкорення людиною простору, фантомом закріплення своєї присутності в ньому. Міста повинні активно імпортувати природу в себе. Одним з основних принципів етики природи є те, що вона забезпечує людину моделлю довершеності, а довершеність завжди уособлювалася з порядком, який мав моральний і фізичний аспекти [3].

Більше 30 років тому ЮНЕСКО визначило найважливішу мету – виявляти, вивчати і охороняти пам'ятники культури, об'єкти природи, які мають цінність для усього людства. Найпершою ланкою у природних перлинах є заповідники. Заповідники – території дикої природи, священного

недоторканого простору. Їх можна віднести до “первинного” стилю. В Україні існує 4 біосферних, 19 природних і більше 40 національних природних парків. Пам’ятки архітектури, які перебувають під захистом ЮНЕСКО, охороняються разом з прилеглими площами, парками, благоустроєм. Формується своєрідна ландшафтно-охоронна зона.

У мистецькому формуванні міського середовища можна виділити два полюси діяльності: використання існуючого природного середовища для потреб людини з мінімальним втручанням або створення нового – як результат архітектурної творчості. При створенні штучних ландшафтних ансамблів, пов’язаних з забудовою існувало два паралельних напрямки ландшафтно-архітектури як мистецтва: регулярно-геометричний і живописно-пейзажний.

Ландшафтно-генетичне походження міста, як території проживання сукупності людей, уособлює задані природою водно-зелені діаметри. Природна структура ландшафтів виявляється як в образі міста, так і в планувальній схемі. Природні утворення через периферійні зони міста можуть впливати до центральних у вигляді історичних заповідних територій: відреставрованих парків, палацових комплексів, монастирських угідь, ремісницьких селищ. До штучного ландшафтного середовища, створеного людиною, відносяться відкриті простори: вулиці, площі, парки та ін.

Специфіка засобів ландшафтного дизайну полягає у використанні природних будівельних матеріалів і, головне, – живих матеріалів, які здатні відновлюватись. Але тривалість життя природних композицій без постійного догляду менша, ніж у пам’яток архітектури, тому пам’ятки ландшафтно-архітектури вимагають більш ретельного підходу до збереження і відновлення.

За висловом А. Григоряна “міський ландшафт матеріалізує певні взаємовідносини між природою і суспільством, несе в собі значне психологічне навантаження...”. Саме ця позиція відстежується в хронології історичних стилів ландшафтно-архітектури. Характеристики стилів визначають головні риси епохи, відношення до релігії, науки, соціального устрою.

Головна риса античності – символічність. В Єгипті (IV – III тис. до н.е.) в ландшафтних комплексах переважає регулярна композиційна схема. Об’єкти благоустрою – ділянки внутрішніх дворів палаців, священних ділянок храмів. Ландшафтна архітектура античної Греції представлена природними терасами акрополів, грецькими садами внутрішніх двориків з водоймами з мозаїкою у житловій архітектурі, при гімназіях і біля храмів. Римські ландшафтні композиції подібні до грецьких, але з’являються розкішні вілли, палаци, обмежені великими садами вічнозелених рослин – вірідаріумами. Активно використовуються прийоми стрижки рослин, влаштування декоративних садів для прогулянок, облагородження рельєфу каскадними терасами з пандусами,

що надалі виокремило напрямок розвитку Італійських садів. Досвід організації середовища розвивається від атріумів житлових будівель до системи акведуків і великих садів [4].

На Далекому Сході (I ст. до н.е.) у Китаї і Японії сади, подібні до творів живої природи, вони створюються при імператорських палацах (Іхеюань), гробницях імператорів, а також розповсюдження набувають сади природних пейзажів, домашні сади, сади вчених і літератури (Су Чжоу).

Монастирські сади, городи, виноградники, аптекарські городи регулярної структури епохи Середньовіччя пронизані символізмом, асоціативними уявленнями про рай та містичні властивості рослин. Перетин діагоналей у квадратних садах акцентується магічною рослиною – апельсиновим деревом. Розвиток ремісництва в цей час призвів до філігранності прикрашень малих форм, огорож.

Сади Сходу (XX – XXII ст.) мають прямолінійні композиції, уособлюючи мусульманський рай, основою якого є “Чор-бак” – чотири сади у квадраті. Вода, фонтани грали важливу роль у формуванні мікроклімату внутрішніх двориків палаців.

В епоху Відродження (XV ст.) в Італії продовжують розвиватися традиції італійської ландшафтної архітектури, проєктуються вілли з обширними територіями, використовується прийом терасування схилів на гористій місцевості. Прикладами стилю Бароко (XVII ст.) є Французькі сади, які розбиваються на рівнинній місцевості для масштабних забав і прогулянок. Серед них відомі регулярні парки при палацах, луки та лісові угіддя при замках.

Класицизм і романтизм (XVIII – XIX ст.) продовжує традиції французьких садів у вигляді регулярних композицій, з’являються ботанічні сади. Пейзажні сади – англійські, характеризує планування без прямих ліній, зміна живописних краєвидів, алей, перспектив, яскраві плями, що контрастують з ідеально вистриженими газонами. В Німеччині розвивається романтизм, який виражається через копіювання руїн Середньовіччя, античних храмів, китайських пагод... Окремим явищем в цей час стає російська садибна культура. Садиба засновується як центр сільськогосподарського району з селищами, пашнями, випасами. Єкатерининський класицизм XVIII ст. підтримує традиції регулярних планувань французьких ландшафтних комплексів. Романтизм проявляється у Царському селі. До цього ж періоду відноситься дендропарк Софіївка в Умані.

Рекультивация природних ресурсів на територіях добувної промисловості, створення олімпійських, національних, тематичних парків, експозиційні площі всесвітніх виставок, проєктування міста-саду майбутнього Говарда свідчить

про погіршення стану ландшафтного середовища міст, яке все більше потребує збереження (XIX – I половина XX ст.).

Визначити *сучасні напрямки* формування міського середовища є складною задачею у зв'язку з постійним перевтіленням сучасної архітектури в напрямку дизайну і комп'ютерного моделювання. Слід відмітити наступні сучасні прояви в області ландшафтного проектування. З'являються нові види штучних ландшафтів – “арт-ландшафти”, які радикально відрізняються від попередньо виявлених і є індивідуальними, мистецькими, нагадують твори абстрактного мистецтва, інсталяції. Такі сади поділяються на штучні “дикі сади”, кінетичні, сади-артефакти, сади-інсталяції, сади із штучних елементів. Кінетичні ідеї в мистецтві (70-х років XX ст.) характеризуються використанням рухомих частин ландшафтів, динамічних поверхів та ярусів, що повертаються навколо осі. З'явилася своєрідна гра в сад, де ландшафт являв собою сад театральних декорацій для перетворення просторів під виключні події. Сади інсталяції характерні просторовими композиціями з різних матеріалів, візуального перенасичення інформацією [5].

Одним з нових процесів, які відбуваються у сфері створення ландшафтів являється ландшафтний урбанізм – продукт, породжений інтенціями світового архітектурного авангарду і сюрреалізму. Його можна розглядати як підхід до планування, який відповідає епосі постмодернізму: багатошаровий, гнучкий, стратегічний.

Основоположниками інсталяційного мистецтва стали сюрреалісти, які намагались дивитись на світ асоціативним, мінливим баченням. Новими напрямками є утворення садів із штучних матеріалів, які імітують природні. Сади символів і метафор, колажів з несумісних матеріалів вражають оптичними ілюзіями, формуючі нові види просторів в уяві.

Екологічний підхід в архітектурі (кінець XX ст.) – рух, спрямований на захист навколишнього середовища і надає перевагу “природним” формам, які повторюють контури рельєфу, використання природних матеріалів на противагу синтетичним. Розповсюдження набуває вертикальне озеленення фасадів будівель і влаштування садів на дахах. Ленд-арт проявляється як мистецтво упорядкування територій не тільки на відкритих природних просторах, а і в урбанізованому середовищі, цей вид сучасного середовищного мистецтва тісно пов'язаний з інсталяцією та перфомансом.

За висловом Гюго: “Стиль має бути подібним кристалу. Чистота його граней забезпечує блиск”. Але чистоту сучасного стилю важко оцінити, бо різними сферами творчого пошуку активно використовуються запозичення суміжних течій у мистецтві, скульптурі, розвитку комп'ютерних, кібернетичних підходів. Перспективи розвитку природних і штучних ландшафтів полягають в

інтерпретації їх як ідеї, створеної в тому чи іншому культурному контексті, відкритої для концептуального проектування і трансформації.

Ні одна природа не підкоряється мистецтву, бо мистецтво тільки є подобою тієї чи іншої природи. Природа найбільш довершена і не може бути перевершена хоча б і самим витонченим мистецтвом. В містах розвивається художня чуттєвість у відношенні природи, і обґрунтована вона контрастом міського середовища у відповідності до природного[3]. Сприйняття – явище нестабільне, воно змінюється по мірі отримання людиною життєвих відчуттів. Творчі пориви людини епізодичні, її межі сягають деталей оточуючого середовища, що впливає на загальний ландшафт далеко не благотворно. Одна з найголовніших задач, яку повинні вирішити архітектори у майбутньому, – знаходження *нового змісту простору*, який створюється, органічно, на основі внутрішніх властивостей, що належать простору. Можливо, майбутнє архітектури на шляху створення простору універсального, який інтегрує історичні, природні і антропогенні елементи в єдине ціле, яке не порушує ні одної з складових.

Література

1. Криворучко О. Сучасна архітектура: Термінологічний словник. – Львів: “Львівська політехніка”, 2008. – 136 с.
2. Архітектура: Короткий словник-довідник/ Мардер А.П., Євреїнов Ю.М., Пламеницька О.А. Під ред. Мардера А.П. – К.: Будівельник, 1995. – 335 с.
3. Пісковський Ю.І. Портал. – К.: “Емма”, 2008. – 732 с.
4. Ожегов С.С. История ландшафтной архитектуры. – М.: Архитектура - С, 2004. – 240 с.
5. Забелина Е.В. Поиск новых форм в ландшафтной архитектуре. Учебное пособие. – М.: Архитектура-С, 2005. – 160 с.

Аннотация

Проведен сравнительный анализ стилевых особенностей архитектурной и ландшафтной среды. Проанализированы исторические и современные стили ландшафтной архитектуры. Предложены пути нового смысла городского пространства, которые интегрируют исторические, природные и антропогенные элементы в единое целое.

Ключевые слова: стиль, архитектурная среда, городская среда, современные направления, экологический подход, новый смысл пространства.

Annotation

The comparative analysis of styles particulars of architectural and landscape environment was done. Were analyzed historical and contemporary styles of landscape architecture. Were proposed ways of new sense of city spaces, that integrated historical, nature and anthropogenic elements in unity.

Key words: style, architectural environment, city environment, contemporary directions, ecological approach, new sense of space.